

6. Новий тлумачний словник української мови в 4 т.- 4т./Укл. В. Яременко, О. Сліпушко, - К: Аконіт, 1999.- 941с.
7. Професійна освіта. - Словник /Укл. С. І. Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г. Никало.-К.: Вища школа, 2000.-380с.
8. Психологический словарь /Под. ред. В.П.Зинченко, Б.Г. Мерярекова.-2-е изд. перераб. и доп. - М.: педагогический Пресс, 1996г.-440с.
9. Пономарев Я. А. Психология творческого мышления. М., изд-во Акад. пед. наук РСФСР 1960 г. 352 с.
10. Словарь по образованию и педагогике/ В.М. Полонский. - М: Вышш: шк.,2004-512 с.
11. Український Радянський Енциклопедичний Словник : в 3-х т. (Редкол.: А.В.Кудрицький та ін.- 2-е вид.- К: 1987р. 756 с.
12. Ямницький В.М. Вплив емоціональних ситуацій на творчу діяльність учнів: Дис. канд псих. наук 19 00.01/ Одеський ін-т ім. К. Д. Ушинського. - Одеса, 1993, - 144с.
13. Gilford I.P. A psychometric approach to creativity. University of Southern California, 1986.

Т.В.Андрущенко

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

За время обучения в вузе студенты должны овладеть системой важнейших психолого-педагогических и предметных знаний, умений и навыков, которые бы обеспечили квалифицированное выполнение профессиональной деятельности. В статье рассматриваются разнообразные подходы относительно формирования профессиональных педагогических умений у будущих учителей.

In times of studies in an institute of higher students must capture the system of major pedagogical and subject knowledges, abilities and skills which provided skilled implementation of professional activity. Various approaches in relation to forming of professional pedagogical abilities at future teachers are examined in the article.

Формування педагогічних умінь як однієї з підструктур особистості вчителя – це результат дії багатьох чинників і умов, об'єктивних і суб'єктивних, біологічних і соціальних, внутрішніх і зовнішніх. Ефективно побудувати процес і реалізувати умови формування педагогічних умінь у студентів можна лише на основі всебічного системного аналізу педагогічного досвіду професійної підготовки вчителів.

Так, у концепції формування умінь і навичок, розробленій українським психологом Г.С.Костюком, виділено три фази їх формування. Перша фаза розпочинається з усвідомлення завдання і способів його виконання. Наступну фазу формування умінь він визначає як способи застосування пояснення на практиці. Внаслідок багаторазового повторення дії стають все більш чіткими і злагодженими. Особливого значення Г.С.Костюк надає третій фазі, коли дії стають завченими [1,436].

Н.В.Кузьміна наголошує, що для формування педагогічних умінь необхідна система індивідуальних завдань і що кожна педагогічна задача розв'язується вчителем на різних рівнях професійної майстерності [2, 65].

На думку Є.Н.Бойко і З.І.Ходжави, формування умінь потребує свідомих вправ по застосуванню знань і навичок в обставинах, які поступово ускладнюються, систематичного поєднання теоретичної і практичної підготовки [8, 11].

Є.А.Мілерян вважає, що для оволодіння умінням потрібно осмислити мету своєї діяльності, свідомо засвоїти прийоми, оволодіти засобами практичного застосування наявних знань; необхідна варіативність умов навчання, поступове ускладнення задач, органічне поєднання теорії і практики [3, 58]. В.О.Сластьонін також дотримується думки, що формування і функціонування педагогічних умінь здійснюється на основі активного і цілеспрямованого практичного застосування досвіду, представленого у знаннях і навичках [7,23].

У вищих навчальних закладах для формування педагогічних умінь у студентів дослідники пропонують використовувати такі активні групові методи професійної підготовки, як моделювання і прогнозування педагогічних

ситуацій. Так, використання методу моделювання в процесі підготовки майбутнього вчителя науково обґрунтоване в дослідженнях Н.В.Кузьміної, Л.Ф.Спіріна та ін.

Представники психокогнітивної теорії вбачають головною метою процесу професійної підготовки вчителя – розвиток професійного мислення майбутніх учителів за допомогою дослідницько-орієнтованого навчання, в ході якого студент ставиться в ситуацію, коли він сам виокремлює і ставить проблему, яку необхідно вирішити; пропонує підходи; перевіряє можливі рішення, виходячи з даних; робить висновки відповідно до отриманих результатів; застосовує висновки до нових даних; робить узагальнення. Отже, прибічники цих теорій розглядають майбутнього вчителя як активного творця власної професійної підготовки.

Можна виділити ще один напрямок професійної підготовки вчителя – особистісно орієнтована педагогічна освіта, що передбачає свободу, саморозвиток, цілісність, діалог як форму самовиявлення особистості. Особистісно орієнтована технологія педагогічної освіти орієнтується не лише на те, що засвоїв майбутній учитель у процесі підготовки, а головну увагу акцентує на тому, навіщо він це засвоїв. Функція мотивації в присвоєнні змісту полягає в тому, що “мотив зумовлює сам зміст того, що засвоюється, оскільки цінність не просто розуміється (значення), але й приймається (смысл).

Заслугове на запозичення й досвід професійної підготовки вчителів у Німеччині. Дослідники проблеми становлення професійної індивідуальності та професійного саморозвитку зазначають, що в процесі професійної підготовки студентів необхідно формувати їх теоретичну, мотиваційну й практичну готовність до професійного саморозуміння і гармонійної професійної інтеграції. Це виявляється не в простому привласненні всієї різноманітності засобів педагогічної взаємодії зі школярами, а в доборі оптимальних і продуктивних для конкретного вчителя засобів педагогічної діяльності. Обов'язковими складовими змісту технології професійної підготовки студентів, на думку Ф. Будруса, виступають:

а) знання майбутнього вчителя про самого себе, про сутність своїх особистісно-професійних особливостей, слабких та сильних сторін, формування здатності до самопізнання, самоаналізу, адекватної самооцінки;

б) знання і розуміння міжлюдських стосунків та оволодіння рядом відповідних умінь (уміння оцінити реакцію і поведінку людини в певній навчальній і соціальній ситуації; уміння розпізнати стрижневу установку людини або роль, в якій вона виступатиме в тій чи іншій ситуації; уміння налагодити зворотній зв'язок; уміння розподіляти свою діяльність, увагу, час; уміння розв'язувати конфлікти; уміння боротися за досягнення певної мети);

в) знання в галузі суспільних наук (академічні дисципліни), розуміння своєї власної і чужої культури;

г) оволодіння різними стилями виховання та навчання, умінням ефективно поєднувати їх у процесі професійної діяльності.

Важливою для формування педагогічних умінь студентів є технологія Оксфордського університету “Базова підготовка вчителя як практичне теоретизування”, провідною ідеєю якої є органічна інтеграція теоретичної і практичної підготовки вчителя шляхом самовідкриття або “практичного теоретизування”. За словами керівника групи авторів Оксфордської концепції Д.Макінтура, педагогічну теорію слід розглядати “не як усталене знання, а як інтелектуальний процес, що веде до особистісного відкриття майбутнім учителем головних законів і закономірностей педагогічного процесу”. “До теоретичних знань, що засвоюються в процесі базової підготовки, студенти повинні ставитись як до експериментальних – постійно ставити їх під сумнів, а, коли потрібно, й відхиляти. Крім того, це мають бути знання, що принесуть практичну користь майбутнім учителям. У процесі такого навчання викладачі повинні намагатися зробити корисними для студентів ті теоретичні знання, які в майбутньому відшліфуються й асимілюються з професійним мисленням учителя”. Прибічники Оксфордської концепції наголошують, що академічні знання в галузі педагогіки значною

мірою залежать від ціннісного підґрунтя, конкуруючих філософських, психологічних, соціологічних ідей і припущень, тому знання не є сталою субстанцією. Дослідники вважають, що базову підготовку вчителів необхідно пов'язати з критичним вивченням, удосконаленням та експериментальним використанням ідей, що надходять з різних джерел, включаючи, як знання і вміння, зразки педагогічної праці досвідчених учителів, так і різноманітну теоретичну та науково-дослідну літературу, тобто теоретизування про практику.

Досить ефективним є застосування з метою формування педагогічних умінь методу рефлексивного навчання, розробленого в державному університеті Огайо. Рефлексивне навчання здійснюється таким чином: студенти поділяються на групи по 4-6 чоловік. У кожній групі один із студентів стає "призначеним учителем"; йому дають інструкції до проведення уроку в своїй групі. В певний день всі "призначені вчителі" проводять урок, тривалістю 15 хвилин. Потім учням, у ролі яких виступають студенти, дають тест – вони заповнюють спеціальну "форму задоволення учня".

Використання цього методу для формування навчальних і виховних умінь залучає студентів до завершеного процесу педагогічної діяльності і забезпечує зворотній зв'язок – дані про досягнення та задоволення учнів. Даний метод спонукає майбутніх учителів до роздумів про ефективність використаних засобів навчання й виховання, сприяє розширенню педагогічного досвіду. Студенти, чітко усвідомлюючи труднощі навчально-виховного процесу і фактори, що визначають поведінку вчителя, стають зацікавленими у власному професійному розвитку. Дуже важливим при рефлексивному обговоренні є характер запитань, від яких залежить вдумливість студентів під час аналізу й осмислення педагогічного досвіду. Позитивним є те, що декільком студентам дають завдання організувати навчально-виховний процес із однієї теми в одному "класі", реалізувати однакову мету уроку, що створює можливість конкуренції та обміну досвідом, дозволяє підготувати майбутніх учителів до реалій життя, змусити

студентів замислитись над процесом і результатами своєї діяльності, розвиває у студентів рефлексивні вміння.

Засвоєні знання стають реальною силою лише тоді, коли людина може застосовувати їх на практиці. Поряд з цим, формування практичних умінь є не тільки засобом використання знань, а і важливим джерелом їх збагачення. В процесі умлої діяльності людина не тільки застосовує, але і поглиблює, перевіряє своє пізнання світу, що у свою чергу сприяє активному засвоєнню, збагаченню знань і формуванню більш досконалих умінь. Застосування знань є не тільки показником засвоєння учнями певного матеріалу, але і засобом більш глибокого розкриття його змісту.

Необхідно, враховуючи єдність внутрішньої і зовнішньої діяльності, виявити механізми, визначити і обґрунтувати педагогічні умови ефективного формування педагогічних умінь, які б спиралися на специфіку педагогічної діяльності вчителя загальноосвітньої школі і сприяли розвитку особистості студентів. Таким чином, активне, творче застосування учнями знань на практиці є важливим засобом підвищення ефективності навчання, яке сприяє не тільки кращому засвоєнню знань, але і формуванню узагальнених умінь використання своїх знань в нових умовах діяльності. Отже, можна зробити висновок про необхідність використання таких методів формування умінь, які б забезпечували творче, активне оволодіння студентами як знаннями, так і способами їх активного застосування.

Література

1. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Радянська школа, 1989. – 609с.
2. Кузьміна Н.В. Формирование педагогических способностей. Л., 1961. – 98с.
3. Милерян Е.А. Психология формирования общетрудовых умений. – М., 1973. – 224с.
4. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія. – К., Вища школа, 1997. – 180с.

5. Ходжава З.И. К вопросу о понятии умения в советской психологии // Вопросы психологии. — 1955. — №3. — С. 3 —12.